

Indivīds un sabiedrība Seno laiku vēsturē (Senajā Grieķijā un Senajā Romā)

Senās Grieķijas sabiedrība		Senās Romas sabiedrība	
Atēnu polisā (pilsētvalstī)	Spartas polisā (pilsētvalstī)	Romas republikā	Romas impērijā
8.- 6.gs.p.m.ē. grieķi radīja jauna veida civilizāciju. Pilsoņu kopiena, kas ievēroja pašu pieņemtos likumus un tiesības. Attīstības virzītājspēki: brīvība un autonomija, ko katrs pilsonis uztvēra savādāk.	Spartā vienlaikus bija divi valdnieki, kuri pildīja karavadoņa, priesteru un daļēji arī tiesneša funkcijas.	6. gs. p.m.ē. ietekmi ieguvusi aristokrātija padzina valdnieku un pārņēma varu, nodibinot republiku.	30.g.p.m.ē. Senāts un romieši atzina Oktaviāna Augusta pilnvaras: mūža konsula amatu un karaspēka pavēlniecības tiesības. Oktaviānam bija neierobežota vara, bet oficiāli viņš izvairījās no tituliem. Oktaviāna izveidoto politisko sistēmu sauca par principiātu (slēptu vienpersoniska varas sistēma).
Sociālā struktūrā viss tika mainīts, jo dižciltīgie atņēma varu valdniekam, izveidojot antīko republiku .	Varas centrs bija dižciltīgo padome - Gerūsija , kuru veidoja 28 tautas sapulcē uz mūžu ievēlēti vīri, ne jaunāki par 60 gadiem.	Romas republikas varas orgāni atbilda grieķu polisu varas struktūrām. Suverēnā vara bija Tautas sapulcei . Tās darbā varēja piedalīties visi Romas republikas pilsoņi (vīrieši). Pilsoņi tika iedalīti dižciltīgajos - patriciešos un tautā – plebejos .	Romu 1.gs. p.m.ē. sāka dēvēt par „mūžīgo pilsētu”. Impērijas laikā tā kļuva par galvaspilsētu, kurā atradās imperatora rezidence. Pastāv uzskats, ka Romas impērijas sākuma periodā Romā dzīvoja aptuveni 1 – 1,5 milj. iedzīvotāju.
Pilsoņu (vīriešu) politiskās tiesības vairs nenoteica pēc cilvēka izcelšanās, bet pēc viņa īpašuma lieluma un spējām aizsargāt savu valsti. 6.gs.p.m.ē. Solons piedāvāja vērtēt cilvēkus pēc profesionālajām un intelektuālajām spējām.	Augstākā vara piederēja Tautas sapulcei , kurā drīkstēja piedalīties tikai 30 gadu vecumu sasniegušie spartieši. Valsts iekārta bija oligarhija –vara bija koncentrēta ietekmīgu aristokrātu dzimtu rokās.	Romas republika kontrolēja Apenīnu pussalu. Romieši pierada pie kara kā dzīves sastāvdaļas. Viņi lepojās ar savu spēku un stāju. Kari sagādāju slavu, vairoja bagātības. Romas republikas politiķi un karavadoņi uzskatīja, ka viņu misija ir likvidēt haosu barbaru pasaulē, izveidot jaunu kultūru un valdīt pasaulē.	Sabiedrībā mazinājās ticība tradicionālajai dievu sistēmai. Sāka izplatīties ticība liktenim, maģijai un astroloģijai. Cilvēki aizrāvās ar dažādām slepenām mācībām, kas pēc iesvētīšanas solīja mūžīgo svētlaimi viņšaulē. Principiāta laikā ieviesa imperatora kultu. Tā bija lojalitāte un padevība imperatoram. Šis kulta neko nesniedza dvēselei. 3.gs. sākumā imperatori centās ieviest kultus, kas vienotu. Mesiānisma ideja par mesiju – glābēju, kas atbrīvos cilvēci

			no ļaunā. Mesijas gaidas īpaši izplatījās Jūdejā. Sludinātāji aicināja cilvēkus šķīstīties no grēkiem, lai ar skaidru sirdi sagaidītu glābēju. Tas bija sākums kristietībai.
Antīkās demokrātijas pamatprincips bija tiešā demokrātija – tauta savu gribu puda tieši, bez pārstāvniecības institūciju starpniecības. Katram pilsonim bija tiesības izvirzīt jebkādu jautājumu izskatīšanai. Tautas sapulcē balsoja visi pilntiesīgie pilsoņi (vīrieši).	Sparta bija militāra valsts. Pilsoņu vienīgais amats bija karavīrs. Pilsoņu dēlu audzināšanu uzņēmas valsts.	Uzskatīja, ka romietis ieņem īpašu vietu pasaulē un kosmosā. Pakļautajās zemēs romieši ievieš kārtību un mieru. Romietis izplata tiesiskumā balstītus taisnīguma principus. Kalpošana Romai nozīmē kalpošanu cilvēcei. Augstākā vērtība romietim - tēvija. Roma ir mūžīga un nemirstīga. Dievu gribas vadīti, romieši ir patieso garīgo vērtību nesēji.	
Pilsoņi tika iedalīti dižciltīgajos - eipatrīdos un tautā – demosā .		Patricieši nespēja iedomāties sevi pelnām iztikai, strādājot kāda cita labā, ienākumus nodrošināja zemes īpašums, karš un ieņemamais amats, bet mājās un lauku darbos strādāja vergi. Patricieši centās ieņemt augstu amatu vai iegūt vietu Senātā, jo tas pavēra nozīmīgas iespējas vairot savu mantu, daudzos gadījumos būt situācijas noteicējam un lemt jautājumus, vadoties pēc izdevīguma principa – izvirzījās spēcīgi līderi, kuri cīnījās par varu.	
Antīko autoru darbos pasaule tika aplūkota kā vienota un sakārtota telpa. Viņi bija pārliecināti, ka cilvēka prāts spēj izziņāt pasaules uzbūvi un lietu likumsakarības. Savukārt pasaules izziņāšana ļauj cilvēkam izprast pašam sevi. Kas pazīst sevi, spēj iepazīt pasauli.		Republikas beigu posmā notika pārmaiņas cilvēku domāšanā un vērtību sistēmā. Svarīga kļuva vara, bagātība un nauda. Morāles vērtībām bija maza nozīme. Individuālās	

	<p>intereses sāka dominēt pār valsts interesēm. Sabiedrībai nozīmīgi bija materiāli labumi, vara, slava, politiskā ietekme. Politiskās ietekmes iegūšanai pielietoja dažādus līdzekļus: naudu, slavu, politiskas savienības, demagoģiju un vardarbību. Korupcija, nodevība un slepkavības bija ierasta parādība.</p>	
<p>5. - 4. gs. p.m.ē. grieķu filozofi pievērsās cilvēka un sabiedrības problēmām. Viņi lika pamatus loģikai – zinātnei par domāšanas likumsakarībām – un retorikai – daiļrunības mākslai. Grieķi uzskatīja, ka šīs zināšanas un prasmes cilvēkam nepieciešamas, lai sekmīgi darbotos sabiedrībā un valsts pārvaldē. Platona un Aristoteļa sacerējumi par valsti un sabiedrības pārvaldi mūsdienās ir atzīti par politikas zinātnes pirmsākumiem. Ir zinātnes jomas, piemēram, matemātika un astronomija, kuru sākotne meklējama senajās civilizācijās, bet viena zinātne radās tieši Grieķijā – tā ir vēsture. Ar vārdu „vēsture” (historia) grieķi apzīmēja stāstu un teiksmu, kā arī vēstījumu par pagātni.</p>		

Indivīds un sabiedrība Latvijas aizvēsturē

<p>9.g.t.p.m.ē. Latvijas teritorijā ienāca pirmie cilvēki – ziemeļbriežu mednieki. Iztiku nodrošināja paleolītam raksturīgās kolektīvās medības. Senāko pašreiz zināmo apmetni arheologi ir atklājuši Salaspils Laukskolā. Pirmie ienācēji šeit ieradusies no dienvidiem un bijuši radniecīgi vēlā paleolīta Ārensburgas un Svidru ciltīm.</p>
<p>Mezolīta posmā Igaunijas, Latvijas un daļēji Lietuvas teritorijā izveidojās cilvēku kopība – Kundas arheoloģiskā kultūra. Apmetnes šīs kultūras pārstāvji parasti cēla ezeru un upju krastos. Pie Lubānas ezera atklātas 25 apmetnes. Kundas kultūras cilvēki medīja galvenokārt aļņus un mežacūkas, lāčus, meža zirgus, vilkus utt. Nozīmīga bija zveja, par ko liecina daudzveidīgais zvejas rīku inventārs. Pārsvārā ķēra līdakas. Vēlajā mezolītā un agrajā neolītā Latvijas teritorijā bija izplatīta Narvas mednieku kultūra. Šī kultūra aptvēra tagadējās Baltijas valstis un daļu no Krievijas teritorijas. Šīm ciltīm raksturīga savācējsaimniecība. Jaunākie pētījumi liecina, ka iespējams Narvas un indoeiropiešu kultūrām savstarpēji ietekmējoties, izveidojās baltu kultūra.</p>
<p>Antropoloģiski pirmie Latvijas iedzīvotāji pārstāvēja eiropēido cilvēku tipu, bet daļa – jaukto (eiropēido un mongoloīdo) tipu.</p>
<p>Vēlā akmens laikmeta (neolīta) vidū 4. – 3.g.t. p.m.ē. no Lādogas ezera apkaimes Latvijas teritorijā ienāca ciltis ar somugru (mongoloīdā tipa) iezīmēm. Šajā laikā Latvijā jau dzīvoja vietējie eiropēidi, kas piederēja pie Narvas kultūras atzariem. Ieceļotājiem bija raksturīgi māla trauki ar ķemmes – bedrīšu stila ornamentiem. Pamatnodarbošanās bija savācējsaimniecība, bet atrastas liecības par primitīvu lauksaimniecību un lopkopību.</p>
<p>Daudzi zinātnieki ķemmes-bedrīšu kultūras pārstāvjus uzskata par senās somugru – sāmu kultūras areāla pārstāvjiem – mūsdienu somu, igauņu un lībiešu priekštečiem.</p>
<p>Latvijas teritorijā baltu saknes arheologi meklē vēlajā neolītā (2300. – 1500.g. p.m.ē.) un saista tās ar auklas keramikas un laivasveida akmens cirvju kultūru. Šīm ciltīm raksturīga lauksaimniecība un lopkopība.</p>
<p>Latvijas teritorija uz ilgu laiku izveidojās par savdabīgu kontaktzonu starp somugriem ziemeļos un indoeiropiešiem centrā un dienvidos.</p>
<p>2.g.t.p.m.ē. lopkopība un zemkopība izveidojās par galvenajām saimniecības nozarēm. Nocietinātas apmetnes – pilskalni – kļuva par galveno dzīvesvietu, jo lopi un labības uzkrājumi bija jāaizsargā no sirotājiem.</p>
<p>Mūsu ēras sākumā pieauga saimju ekonomiskā konkurence. Notika sabiedrības diferenciāciju. Sākās nocietinātu apmetņu celtniecība. Attīstījās sabiedrības militārā organizācija. Biežākas kļuva militāras sadursmes un sirojumi. Mūsu ēras sākumā konstatējamas vēlāko baltu cilšu veidošanās sākums. Pastāv uzskats, ka zemgaļi, kurši un sēļi piederēja pie rietumbaltu kultūras pārstāvjiem, bet latgaļi – pie austrumbaltu kultūras pārstāvjiem.</p>
<p>Latvijā paleolītā, mezolītā un neolīta sākumā cilvēks savu pasaules izpratni attēlojis pārsvārā ar ornamenta palīdzību.</p>
<p>Mūsu ēras sākumā no zināmajiem skulpturālajiem veidojumiem visvairāk ir cilvēka figūru vai to galvas un sejas atveidu. Lielāko daļu var saistīt ar vīriešiem, atsevišķas – ar sievietēm, bet daļai dzimums grūti nosakāms.</p>
<p>No dzīvnieku pasaules visvairāk zināmas aļņa, bet no putniem – ūdensputnu figūras, kas gatavotas no kaula, dzintara un koka.</p>
<p>Agrajā (100. – 400. g.) un vidējā (400. – 800.g.) dzelzs laikmetā konstatējams vēlāko baltu cilšu veidošanās sākums. Šīs ciltis atšķīrās ar darbarīku, rotu izgatavošanas tehniku un apbedīšanas tradīcijām. Apzīmējumu "balti" sāka lietot tikai 1845. gadā. Senie romieši baltus sauca par aistiem. Latvijas teritorijā dzīvojošie iedzīvotāji sevi nedēvēja ne par aistiem, ne par baltiem, bet dalījās vairākās ciltīs ar dažādiem nosaukumiem.</p>
<p>Latviešu tauta veidojās 13. - 16. gs., saplūstot četrām baltu tautām - kuršiem, zemgaļiem, sēļiem, latgaļiem un somugru tautai – lībiešiem.</p>